

Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier - ISV
Campus Norrköping

En ny arbetsmarknadspolitik

Getoar Abrashi

Projektarbete 10 poäng i årskurs 3 från Utbildningsprogrammet för Samhälls- och kulturanalys

ISRN: LiU-ISV/SKA-PR--07/32--SE

Linköpings universitet

Linköpings universitet, Campus Norrköping, 601 74 Norrköping

En ny arbetsmarknadspolitik

Getoar Abrashi

Handledare:

Alireza Behtoui

Projektarbete 10 poäng i årskurs 3 år 2007

ISRN: LiU-ISV/SKA-PR—07/32--SE

Linköpings universitet

Institutionen för samhälls-
och välfärdsstudier

		Institution, Avdelning Department, Division Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier Samhälls- och kulturanalys	Datum Date 2007-06-06
		Språk Language ☒ Svenska/Swedish ☐ Engelska/English	Rapporttyp Report category ☐ AB-uppsats ☒ C-uppsats ☐ D-uppsats ☐ Examensarbete ☐ Licentiatavhandling ☐ Övrig rapport
URL för elektronisk version http://www.ep.liu.se/exjobb/ituf/			
Titel Title En ny arbetsmarknadspolitik			
Sammanfattning Abstract <p>Då Moderaterna, tillsammans med de övriga Allianspartierna, vann riksdagsvalet 2006 blev det också klart att en ny arbetsmarknadspolitik skulle komma att drivas i Sverige. Ändringar i bland annat arbetslöshetsförsäkringen har genomförts för att öka incitamenten för arbetssökande att acceptera ett jobberbjudande. Arbetslöshetsersättningen ska inte längre vara ett sätt att försörja sig på utan det ska löna sig att arbeta. Men vad betyder ändringarna i arbetslöshetsförsäkringen för de individer som drabbas av dem? Och hur konstrueras bilden av dessa individer i det empiriska materialet?</p> <p>Syftet med studien är således att undersöka hur Moderaterna konstruerar bilder av grupper som befinner sig utanför arbetsmarknaden, till exempel arbetslösa och förtidspensionärer. Syftet är också att analysera vilka lösningar Moderaterna presenterar på denna problematik samt vilka konsekvenser dessa åtgärder får för individer som står utanför arbetsmarknaden.</p>			
Nyckelord Keywords Arbetsmarknadspolitik, arbetslöshetskassa, arbetslöshetsförsäkring, arbetslösa, förtidspensionärer, Moderaterna, diskursteori, humankapital, söketeori, jämviktsarbetslöshet,			

Förord

Jag vill börja med att tacka min handledare, Alireza Behtoui, för det stöd och uppmuntran han stått för. Vill också rikta ett stort tack till min familj för deras stöd. Ett stort tack till Anna för hennes stöd och hjälp med uppsatsen. Du har kommit med mycket insiktsfulla kommentarer, speciellt under uppsatsens slutskede. Utan er hade uppsatsen inte varit möjlig.

Norrköping, 2007-06-06

Getoar Abrashi

Innehåll

INLEDNING	1
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	1
MATERIAL OCH AVGRÄNSNINGAR	2
METOD	2
TEORI	4
NATIONALEKONOMISKA TEORIER	4
HUMANKAPITALTEORIN	4
JÄMVIKTSARBETSLÖSHET	5
SÖKBETEENDE OCH RESERVATIONS LÖN	6
SOCIOLOGISKA TEORIER	7
SOCIALT KAPITAL	7
ANALYS	7
ARBETSLÖSHETS FÖRSÄKRINGENS UTFORMNING OCH PÅFÖLJDER	8
ARBETSLÖSHETSKASSANS EGENFINANSIERING: ORSAK OCH MÖJLIGA KONSEKVENSER	14
SKATTEAVDRAG OCH FÖRSÖRJNINGSVÄL	16
NOGGRANNARE KONTROLLERING OCH KONSTRUERINGEN AV SJUK- OCH FÖRTIDSPENSIONÄRER	18
AVSLUTANDE DISKUSSION	20
REFERENSER	23
TRYCKTA KÄLLOR	23
OFFENTLIGT TRYCK	23
INTERNET	23

Inledning

Arbetsmarknaden är en viktig del av en människas liv och är egentligen något som påverkar hela livet med sin naturliga koppling till ekonomin men också till andra sociala aspekter som till exempel identitet. Redan som barn är man påverkad av föräldrarnas arbetssituation, senare när en person är i arbetsför ålder gäller det att själv stå för arbetet och därigenom ekonomisk trygghet. När en person slutligen går i pension kommer han eller hon inte heller från arbetsmarknaden, då ens pension baseras på den lön man har tjänat ihop under sitt arbetsliv. Även om en person befinner sig utanför arbetsmarknaden, vid till exempel arbetslöshet, påverkas livet. Detta kan visa sig genom den stigmatisering som arbetslösa ibland utsätts för. Således präglas egentligen hela livet på ett eller annat sätt av arbetsmarknaden. Därför är frågor som rör arbetsmarknaden alltid intressanta enligt mig.

I riksdagsvalet 2006 fick Sverige en ny regering efter 12 år i rad med socialdemokratiskt styre. En allians mellan de fyra partierna Moderaterna, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet fick förtroendet av folket att bilda regering. Bland Alliansens partier är Moderaterna det parti som fick flest röster i valet och således även det parti som har de tyngsta posterna i regeringen. I och med regeringsskiftet kommer det att föras en ny politik i Sverige framöver bland annat inom arbetsmarknaden och det är just detta område som jag i uppsatsen riktar in mig på. I valrörelsen var det frågor som rörde arbetsmarknaden de mest diskuterade. Det talades om nya arbetstillfällen och hur man ska bryta det utanförskap för en miljon människor som ansågs prägla den svenska arbetsmarknaden. Frågor gällande arbetslöshet, förtidspensionärer och långtidssjukskrivna dominerade debatterna, och var också de frågor som slutligen resulterade i en ny regering, enligt bland annat Moderaternas egen valanalys. De, redan idag, genomförda ändringarna i till exempel arbetslöshetskassan leder till stora förändringar i synen på arbetare och arbetslösa jämfört med den gamla regeringens syn. Eftersom en ändring i denna politik även innebär att det skickas ut signaler i samhället om hur denna regering kommer att arbeta de närmsta åren är detta ett viktigt område att undersöka. Att jag väljer att basera mig på Moderaternas anföranden i detta område faller sig naturligt då det är moderata ministrar som styr över dessa frågor även om detta görs inom alliansregeringen. De ministrar jag syftar på är statsminister Fredrik Reinfeldt, finansminister Anders Borg och arbetsmarknadsminister Sven-Otto Littorin. Nedan beskriver jag denna studies syfte och frågeställningar.

Syfte och frågeställningar

I denna studie kommer jag att analysera hur den nya arbetsmarknadspolitiken ser ut och hur denna politik motiveras av beslutsfattarna. Syftet med studien är att med textanalytisk metod analysera det empiriska materialet och visa hur Moderaterna konstruerar bilder av grupper som befinner sig utanför arbetsmarknaden, det vill säga arbetslösa, förtidspensionärer och

långtidssjukskrivna. Syftet är också att analysera vilka lösningar moderaterna presenterar på denna problematik samt vilka konsekvenser dessa åtgärder får för individer som står utanför arbetsmarknaden.

Som hjälp för besvarandet av syftet kommer jag att ställa upp ett antal frågeställningar

- Hur konstruerar moderaterna synen på arbetslösa, förtidspensionärer och långtidssjukskrivna i det empiriska materialet?
- Genom vilka argument försvarar moderaterna den nya arbetsmarknadspolitiken?
- Vilka konsekvenser får den förda politiken för de människor som står utanför arbetsmarknaden?

Material och avgränsningar

Mitt empiriska material består av artiklar, pressmeddelanden och dylikt (kallar alla sorters material för *texter* från och med nu) där merparten är hämtade från Moderaternas hemsida.¹ Även delar av Alliansens valmanifest, där Moderaterna ingår tillsammans med Kristdemokraterna, Folkpartiet och Centerpartiet, kommer att ingå i det empiriska materialet, liksom regeringspropositionen *En arbetslöshetsersättning för arbete*. Andra texter där ledande moderater har intervjuats eller artiklar de skrivit men inte finns publicerade på hemsidan ingår också i mitt material. Förutsättningarna för vilka texter jag har valt ut baserar sig på vad de handlar om, i mitt fall gäller det således texter som har att göra med arbete (jobb), arbetare, förtidspensionärer, arbetslöshetskassa och arbetslösa. Materialet kommer också att vara avgränsat på det sättet att det är texter som är baserade på före och efter riksdagsvalet 2006. Dock kommer materialet inte att vara äldre än texter som är publicerade januari 2006, då det är vid ungefär detta tillfälle valrörelsen börjar komma igång.

Mitt empiriska material som jag beskrivit ovan tycker jag är lämpligt att använda för den typen av analys jag avser att göra. Eftersom syftet är att undersöka dagens arbetsmarknadspolitik passar det bra, tycker jag, att basera mig på texter hämtade från moderaterna eftersom det är det partiet som i mångt och mycket styr i dessa frågor i regeringen.

Metod

För att analysera mitt material har jag använt mig av diskursteori som är en textanalytisk metod. Diskursanalys är ett vitt begrepp som innefattar en rad olika angreppssätt för att analysera texter. Jag har inte till fullo använt mig av alla de angreppssätt som metoden förespråkar utan jag har valt ut de verktyg som bäst passar mitt syfte. Den bok jag kommer att grunda mig på är *Diskursanalys som teori och metod* skriven av Marianne Winther Jörgensen och Louise Phillips. I denna studie

¹ Moderaternas hemsida, <http://www.moderat.se>

kommer jag således att basera mig på den del av diskursanalysen som har utvecklats av Laclau och Mouffe och som går under namnet diskursteori. Nedan kommer jag först ta upp några generella drag angående diskursanalysen för att senare mer konkret fokusera på diskursteorin och de verktyg jag avser använda i studien.

Diskursanalys bygger enligt Winther Jørgensen och Phillips på en socialkonstruktivistisk syn på omvärlden. De utgår från Vivien Burrs definitioner av de socialkonstruktivistiska premisser som delar de angreppssätt som diskursanalysen talar för. Dessa premisser går kort ut på att man bland annat ska inta en kritisk ställning till självklar kunskap, det vill säga att till exempel inte ta den kunskap vi har om världen som naturlig eller given.² Vidare har kunskap samband med både sociala processer och sociala handlingar, vilket betyder att sättet att uppfatta världen skapas samt upprätthålls i sociala processer och att dessa processer leder till olika handlingar beroende på vilka handlingar som anses vara sanna.³ Genom social interaktion resonerar människan således om vad som ska anses vara sanning och konstruerar därmed verkligheten.

Diskursanalys grundar sig på en språkfilosofi som går ut på att vårt tillträde till verkligheten alltid går genom språket menar Winther Jørgensen och Phillips. Människan har gett bestämda ting bestämda tecken och det är på detta sätt som vi har byggt upp ett språk.⁴ Som exempel kan ordet hund tas upp. Ordet i sig har egentligen inget att göra med det djur vi refererar till när vi använder ordet, men ändå förstår en person vad en annan syftar på när han eller hon använder ordet hund.⁵ Ett exempel som är mer kopplat till denna studie är ordet arbetslös. Vi vet vad ordet innebär men kanske inte alltid andra betydelser som följer med användandet av begreppet i olika sammanhang samt i relation till andra ord som till exempel anställd. Inom diskursteorin menas det att ett ord inte är låst. Ordet kan definieras genom att skilja sig från andra ord men kan ändra betydelse beroende på vilket sammanhang de används i. Dock påpekas det att orden inte flyter helt fritt bara att de inte kan preciseras till en enskild betydelse.⁶ De verktyg som diskursteorin tillhandahåller och passar denna studies utformning är begrepp som nodalpunkter, antagonism och hegemoni. Dessa verktyg är till hjälp för att börja undersöka hur diskursen/diskurserna är organiserade. Nodalpunkter är kortfattat ”ett privilegierat tecken kring vilket de andra tecknen ordnas och från vilket de får sin betydelse”.⁷ Med andra ord är nodalpunkter betydelsegivande begrepp som hjälper till att förklara en diskurs. Winther Jørgensen och Phillips menar vidare att ingen diskurs kan etableras totalt, då det hela tiden finns konkurrerande diskurser som fastställer verkligheten på ett annat sätt. Det är här som begreppet antagonism kommer in som är ett begrepp för kamp. En kamp som är mellan exempelvis olika diskursers tolkning av samma nodalpunkter i de diskurser som går in i varandra. När denna kamp upphör uppstår så kallad hegemoni. Med andra ord betyder detta att det blir hegemoni när antagonismen mellan olika

² Marianne Winther Jørgensen & Louise Phillips, *Diskursanalys som teori och metod*, (Lund, 2000) s.11

³ Ibid. s. 12

⁴ Ibid. s. 15f

⁵ Ibid. s. 16

⁶ Ibid. s. 17

⁷ Ibid. s. 33

diskurser upphört.⁸ Diskursteorin tillhandahåller fler begrepp och angreppssätt men de jag beskrivit ovan är de jag anser vara bäst lämpade för att analysera det empiriska materialet och att besvara mina frågeställningar.

Teori

Nedan kommer jag att presentera de teorier som ligger till grund för studien. Till att börja med presenterar jag nationalekonomiska teorier som generellt rör arbetsmarknaden och arbetslöshet. Bland annat presenterar jag humankapitalteorin, som med en nyklassisk tolkning får anses vara grunden för Moderaternas arbetsmarknadspolitik. De nationalekonomiska teorierna med deras mer nyklassiska tolkning som jag presenterar i denna del riktas det en del kritik mot, bland annat av nationalekonomer med keynesiansk förhållningssätt. I analysdelen kommer jag att använda mig av ett keynesianskt perspektiv som ett alternativ till de teorier som jag presenterar nedan, som representeras av författarna Richard Layard, Stephen Nickell och Richard Jackman i boken *Unemployment*. I denna del presenterar jag även teorin kring det sociala kapitalet som sociologen Pierre Bourdieu utvecklat. Denna teori kritiserar den syn på arbetsmarknaden som de nyklassiska nationalekonomerna förmedlar bland annat genom att ge ett alternativ till nyklassiska sökteorier.

Nationalekonomiska teorier

Humankapitalteorin

En individ har olika kunskaper och erfarenheter som är olika mycket värda för en arbetsgivare. Den utbildning och erfarenhet individen har förvärvat genom åren benämns inom ekonomin som humankapital. Nationalekonomen Anders Björklund med flera hävdar att denna teori har blivit väl etablerad inom den nationalekonomiska forskningen.⁹ Humankapital är således ett namn för de färdigheter som en individ tar med sig till arbetsplatsen.¹⁰ Denna teori används för att kunna förklara och analysera arbetslöshetstal och löneskillnader. Enligt teorin ska individen se till exempel utbildning som ett investeringsbeslut för att kunna göra bättre förtjänst i framtiden. Ju mer utbildning och arbetslivserfarenhet en arbetstagare har desto mer produktiv anses han eller hon vara.¹¹ Ens val på arbetsmarknaden och ens lön bör alltså, enligt teorin, stiga med individens förvärvade egenskaper och arbetslivserfarenhet. Teorin säger således att om en individ

⁸ Winther Jørgensen & Phillips, s. 54f

⁹ Anders Björklund, Per-Anders Edin, Bertil Holmlund & Eskil Wadensjö, *Arbetsmarknaden*, (Stockholm, 2006) s. 169

¹⁰ Ibid. s. 131

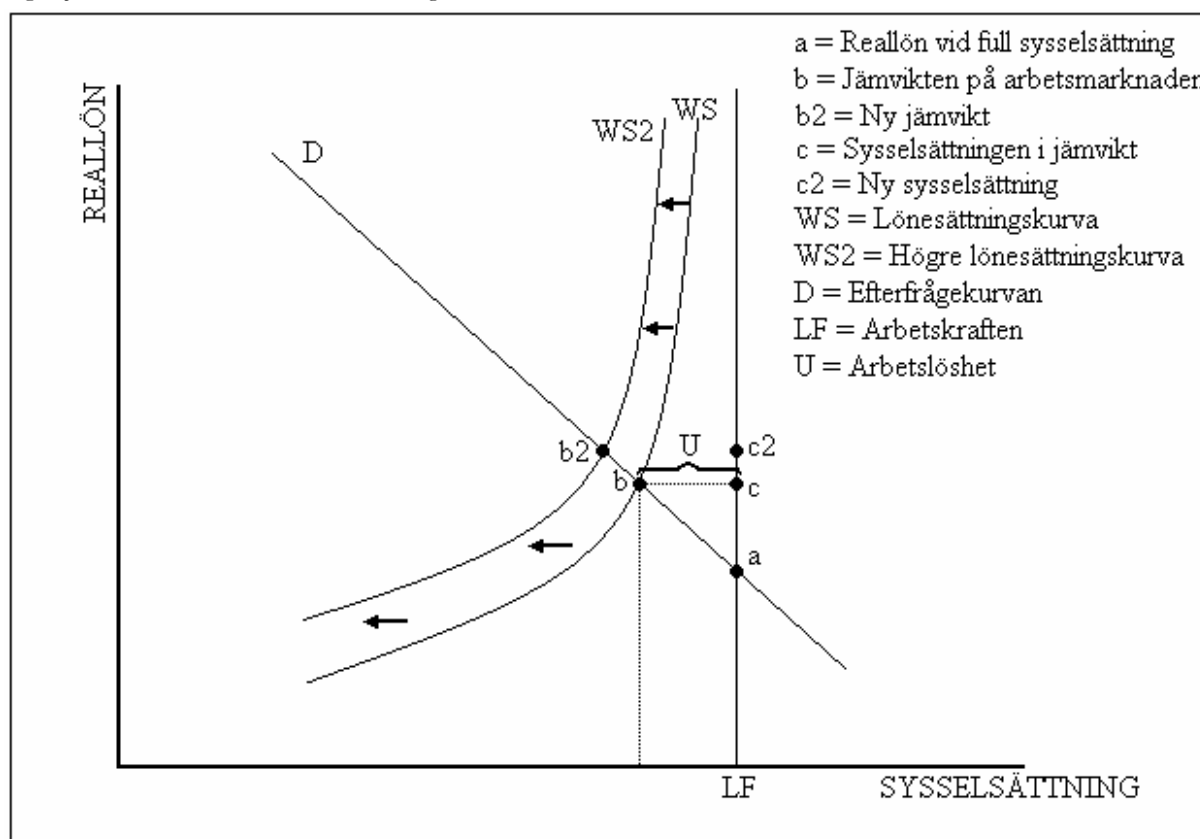
¹¹ Ibid. s. 145

eller grupper saknar kvalifikationer som anses vara värdefulla på arbetsmarknaden kommer detta att visa sig i lägre sysselsättning och i lägre löner.¹²

Jämviktsarbetslöshet

Den arbetslöshet som råder i samhället på lång sikt betecknas som jämviktsarbetslöshet. Det finns enligt Björklund med flera olika faktorer till jämviktsarbetslösheten. Den första handlar om att antalet jobb som finns till förfogande i förhållande till arbetskraften är för få och den andra viktiga faktorn har att göra med ofullständig anpassning mellan de jobb som finns lediga och de personer som söker arbete, så kallad mismatch.¹³ Arbetslöshetsersättningen påverkar också den jämviktsarbetslösheten, vilket vi kan se på figur 1 nedan. En hög ersättningsnivå i kombination med längre ersättningstider påverkar jämviktsarbetslösheten negativt på så sätt att lönerna ökar menar Björklund med flera. Detta visar sig i figuren då WS , som är lönesättningskurvan, flyttar sig uppåt till $WS2$. Den nya skärningspunkten mellan D och $WS2$ blir då $b2$ och står för den nya jämvikten som skapats. Som en följd av detta ser vi att arbetslösheten som först var förhållandet mellan b och c nu är mellan $b2$ och $c2$ och således ökat.

Figur, Jämviktsarbetslöshetens bestämning¹⁴

¹² Björklund, Edin, Holmlund & Wadensjö, s. 231

¹³ Ibid. s. 284

¹⁴ Ibid. s. 289

Enligt denna teori betyder det alltså att då kostnaderna för arbetslöshet minskar är en individ mer villig att ta risker genom att till exempel försöka pressa upp sin lön.¹⁵ Till följd av detta kommer samhället således få en ökad arbetslöshet.

Sökbeteende och reservationslön

Inom nationalekonomin har det också utvecklats en teori som handlar om individers sökbeteende på arbetsmarknaden. Den kan också gå under namnet sök teori. I korthet handlar detta om den arbetslöses chanser till ett arbete genom den intensitet han eller hon söker efter ett arbete men även de krav som ställs av den arbetssökande för att godkänna ett jobberbjudande.¹⁶ Den arbetslöse kan välja att lägga ner mer eller mindre tid på arbetssökande, han eller hon kan också välja att försöka hitta ett arbete genom till exempel kontakt med arbetsförmedlingen, kontakt med arbetsgivare eller genom platsannonser. Den arbetslöse har också olika krav på ett arbete som till exempel lön, vilket typ av arbete det gäller och geografisk läge. Den nivån på lönen en individ är beredd att acceptera för ett visst arbete kallas för reservationslön. Reservationslönen varierar mellan två olika scenarier. Om det är möjligt för den arbetslöse att fortsätta söka andra arbeten med samma intensitet om han eller hon har ett jobb som när han eller hon är arbetslös kommer individen att acceptera det första jobberbjudandet som ger en lön som är högre än arbetslöshetsersättningen, förutsatt att endast inkomsterna spelar roll. Eftersom individen hela tiden söker efter ett nytt jobb med högre lön går det att säga att reservationslönen vid arbetslöshet är arbetslöshetsersättningen.¹⁷ Om det inte är möjligt för en individ att kunna använda sig av samma sökintensitet för att hitta ett bättre erbjudande vid en anställning än vid arbetslöshet kommer reservationslönen naturligt att sättas högre än arbetslöshetsersättningen.

Enligt denna teori leder en hög arbetslöshetsersättning till att det blir mindre troligt att finna ett jobb där det är en högre ersättning, detta antaget att en arbetssökande kan behålla sin ersättning även om han eller hon tackar nej till ett erbjudande. Finns det däremot krav på att anta ett erbjudet arbete och noggrann kontroll av detta kommer ersättningens nivå inte vara av betydelse.¹⁸ Arbetslöshetsförsäkringens längd är också viktigt i detta sammanhang. När den arbetslöse närmar sig slutet av sina försäkringsdagar kommer reservationslönen att falla.¹⁹ Detta betyder således att en arbetslös är mer benägen att acceptera ett jobberbjudande i slutet av sin försäkring än i början då man känner sig trygg.

¹⁵ Björklund, Edin, Holmlund & Wadensjö, s. 301

¹⁶ Ibid. s. 308

¹⁷ Ibid. s. 308f

¹⁸ Ibid. s. 310

¹⁹ Ibid. s. 311

Sociologiska teorier

Socialt kapital

Begreppet och teorierna kring socialt kapital är mångfacetterade. I denna studie avser jag använda mig av den franske sociologen Pierre Bourdieus begreppsförklaring. På detta sätt definierar han begreppet:

The aggregate of the actual or potential resources which are linked to possessions of durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance and recognition – or in other words, to membership in a group – which provides each of its members with the backing of the collectively-owned capital, a “credential” which entitles them to credit, in the various senses of the world.²⁰

I Bourdieus användning av begreppet står således socialt kapital kortfattat för den totala mängden av relationer och nätverk en individ besitter. Donald Broady, som studerat Bourdieus texter, menar att det sociala kapitalet hos en individ kan förklaras som till exempel förbindelser mellan hans eller hennes familj och bekantskapskretsen. I dessa relationer och nätverk kan individen tillsammans med andra dela med sig av erfarenheter och bilda kontakter som gruppens alla medlemmar senare kan dra fördel av.²¹ Med andra ord går det att säga att olika individer, som är sammankopplade med varandra genom att till exempel tillhöra samma familj och samma bekantskapskrets, delar med sig av sitt kapital (förväxla ej med ekonomiskt kapital) till varandra och på så sätt kan sägas inneha ett större socialt kapital än om de vore ensamma.

Det sociala kapitalet är viktigt för att kunna ackumulera ekonomiskt kapital. Genom att en individ har ett starkt socialt kapital, det vill säga att individens relationer och kontakter har ett stort värde för andra, kan individen på lättare sätt än andra till exempel kunna få attraktiva jobberbjudanden. Broady påpekar dock att enligt Bourdieus mening måste dessa tillgångar först erkännas värde av andra innan de kan anses vara positiva.²² Således är det viktigt att ingå i en viss gemenskap för att kunna ta del av information som inte är tillgänglig för andra.

Analys

I riksdagsvalet 2006 var arbetsmarknaden en av de absolut viktigaste frågorna för Moderaterna och i slutändan är det många röster som säger att det var på dessa frågor som valet vanns

²⁰ Pierre Bourdieu, “The forms of capital”, i John Richardson, *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, (Westport, 1986) s. 248f

²¹ Donald Broady, *Sociologi och epistemologi*, PDF-version, <http://www.skeptron.ilu.uu.se/broady/sec/index.htm> s. 128

²² Ibid. s. 129

tillsammans med Alliansen. Moderaternas egen valanalys har presenterat bland annat arbetsmarknadsfrågorna som en av de viktigaste punkterna som ledde till det goda valresultatet.²³ Jag kommer i denna del av studien att först presentera hur delar av moderaternas arbetsmarknadspolitik ser ut, vilka förslag det finns och hur dessa motiveras i teorin. Detta för att ge en inblick i hur de olika diskurserna inom detta område konstrueras. Samtidigt kommer jag också att förklara dessa förslag utifrån teorierna. Moderaternas och därmed också den nya regeringens arbetsmarknadspolitik har grundat sig mycket på parollen att det ska löna sig att arbeta. Det är under detta som olika arbetsmarknadspolitiska förslag kommit fram och till stor del även börjat gälla i Sverige idag. Jag kommer i denna studie inte att behandla alla förslag utan väljer att koncentrera mig på förändringarna av arbetslöshetskassan och det så kallade jobbskatteavdraget.

Arbetslöshetsförsäkringens utformning och påföljder

Det har förslagits och gått igenom flera olika ändringar av arbetslöshetsförsäkringen sedan den förste januari 2007. Förslagen är hämtade från regeringens proposition 2006/07:15 ”*En arbetslöshetsersättning för arbete*”.²⁴ Huvuddragen av förändringarna är nedanstående:

- Arbetslöshetsersättningen blir 80 procent av tidigare inkomst, upp till som mest 680 kronor per dag under de 200 första ersättningsdagarna. Från och med dag 201 till dag 300 blir ersättningen 70 procent. Därefter är ersättningen 65 procent av inkomsten. Förälder till barn under 18 får 70 procent av arbetsinkomsten till och med dag 450. Tidigare var taket för försäkringen 730 kronor per dag och 80 procentgränsen gällde under en längre tid av ersättningsperioden.
- För att få rätt till arbetslöshetsersättning skärps det så kallade arbetsvillkoret på så sätt att det kommer att krävas minst 80 timmars arbete under sex månader inom en tid av tolv månader före arbetslösheten. Tidigare krävdes 70 timmars arbete för samma period. Ett alternativt arbetsvillkor är 480 timmar under en sammanhängande period av sex månader med minst 50 timmars arbete per månad. Tidigare gällde 450 timmar under samma period med minst 45 timmars arbete per månad.
- Det blir en begränsning av den så kallade överhoppningsbara tiden, på grund av till exempel sjukdom, studieledighet och föräldraledighet, i arbetslöshetsersättningen till fem år. Tidigare var denna gräns sju år. Möjligheten att kvalificera sig för arbetslöshetsersättning genom studier, det så kallade studerandevillkoret, avskaffas.

²³ [http://www.moderat.se/\(S\(lboid13ik14boxamzyndmea5\)\)/material/pdfiler/moderat_15975.pdf](http://www.moderat.se/(S(lboid13ik14boxamzyndmea5))/material/pdfiler/moderat_15975.pdf) 2007-03-16

²⁴ Proposition 2006/07:15, *En arbetslöshetsförsäkring för arbete*, 2007-04-01

- Beräkningen av den normalarbetstid som ligger till grund för arbetslöshetsersättningen ändras, så att ersättningen grundas på förvärvsinkomsterna under de senaste tolv månaderna.
- Det blir en förhöjd avgift till arbetslöshetskassan på grund av en förhöjd finansieringsavgift till staten. Den förhöjda finansieringsavgiften ska bero på hur hög arbetslösheten är i varje arbetslöshetskassa och tas ut endast av medlemmar som inte är arbetslösa. Den förhöjda avgiften blir högst 300 kronor för varje icke arbetslös medlem som arbetslöshetskassan ska betala till staten. Medlemsavgiften till arbetslöshetskassan för den enskilde höjs därmed i motsvarande mån. En person som har fått arbetslöshetsersättning eller aktivitetsstöd, och inte har utfört förvärvsarbete eller har haft rätt till annan ersättning räknas som arbetslös och ska inte betala den förhöjda finansieringsavgiften.

Dessa ändringar i arbetslöshetsförsäkringen är enligt Moderaterna en del av en större reform för att kunna stärka arbetslinjen och öka sysselsättningen. I den reform det talas om har det också beretts plats för skattesänkningar, vilka bland annat skall finansieras av en ökad självfinansiering av arbetslöshetskassan.

Genom att aktivt försöka påverka efterfrågan på arbetskraft via arbetsmarknadsåtgärder och en allt för generös arbetslöshetsförsäkring har tidigare regeringar misslyckats med huvudmålet att minska arbetslösheten och utanförskapet, menar Moderaterna.²⁵ Då dessa sätt att bekämpa arbetslösheten misslyckats anser Moderaterna att det är dags att finna nya lösningar. Ändringarna i arbetslöshetsförsäkringen är en del av dessa. För att kunna minska arbetslösheten är ett av moderaternas angreppssätt att öka incitamentet för individen att acceptera ett ledigt arbete. Ett annat sätt att förklara detta är att säga att Moderaternas syn är att individer som är arbetslösa väljer att inte acceptera ett jobberbjudande på grund av den höga ersättningen från arbetslöshetskassan. Detta är någonting som jag återkommer till senare i analysen. Det är på detta sätt som ändringarna i arbetslöshetsersättningen motiveras. Genom att skärpa reglerna för hur mycket en person ska ha arbetat för att ha rätt till arbetslöshetsersättning och genom att göra nedskärningar i ersättningsdagarna och ersättningsnivåerna ska således incitamenten för att arbeta öka. En tanke är att arbetslöshetsförsäkringen ska ha en större roll än tidigare som en omställningsförsäkring mellan två arbeten. Försäkringen ska bidra till att öka sysselsättningen genom att öka drivkrafterna hos arbetslösa att bryta sin arbetslöshet. På detta sätt skrivs det i *Det här vill moderaterna* under 2006 års valrörelse:

Den som blir arbetslös ska kunna känna sig trygg och det är syftet med arbetslöshetsförsäkringen. Men arbetslöshetsförsäkringen måste vara en

²⁵ Proposition 2006/07:15, s. 16 2007-04-01

omställningsförsäkring och inte ett sätt att försörja sig. Därför måste det alltid löna sig märkbart bättre att arbeta än att inte göra det. Det måste löna sig att gå från arbetslöshet till jobb. Därför vill vi strama åt bidragssystemen.²⁶

Citatet visar hur arbetslöshetsersättningen är tänkt att fungera. Den ska inte vara ett sätt för dem som blivit av med sitt jobb att kunna försörja sig på under en längre tid utan fungera som ett tillfälligt skydd som arbetaren har när denne är mellan två arbeten. Samtidigt framhävs det att den som blivit arbetslös ska känna sig trygg, men att det alltid ska löna sig att acceptera ett jobberbjudande. Förändringarna i arbetslöshetskassan hjälper till att konstruera en annan syn på den arbetslöse än tidigare. Det har förmodats att det är alldeles för attraktivt för individer att vara arbetslösa i och med de tidigare ersättningsnivåerna enligt Moderaterna. Det har också varit för lätt att kunna kvalificera sig till ersättning tidigare, vilket ändringarna också visar. Det har medvetet eller omedvetet skapats en syn på den arbetslöse som en individ som är nöjd med sin arbetslöshetsersättning och därmed lutar sig tillbaka och är ointresserad av att försöka hitta ett nytt arbete. Citatet ovan visar också att Moderaterna anser att arbetslöshetsförsäkringen blivit ett sätt att försörja sig på för många arbetslösa vilket fortsätter att bygga på de redan inslagna tankarna i diskursen att arbetslösa gör detta val. Med andra ord går detta att tolkas som att arbetslösa är nöjda med sin situation och med stora marginaler klarar sig att leva på den ersättning som tidigare gällt. Ett återkommande ord som Moderaterna använder sig av när det talas om arbetslöshetskassan är åtstramning, vilket bland annat det förra citatet ovan visar. Genom en åtstramning av bidragen ska det löna sig mer att arbeta än att inte göra det. Detta visar sig också i de förändringar som gjorts gällande arbetslöshetskassan där bland annat ersättningsnivåerna stramats åt och arbetsvillkoret skärpts. Denna åtstramning är till för att få de arbetslösa att mer frekvent leta efter jobb och också vara beredda att acceptera ett arbete som den arbetslöse tidigare hade tackat nej till. Begreppet åtstramning blir i diskursen om arbetslöshetskassan en viktig nodalpunkt då den både är återkommande samtidigt som den används i samband med när Moderaterna talar om revideringarna av arbetslöshetskassan. Den arbetslöse konstrueras som någon som måste uppmuntras och drivas till arbete. Arbetet är samtidigt i dessa sammanhang bara någonting som handlar om det avkastning i form av lön den ger. Aspekten att arbetet bara är lika med lönen vinner företräde mot andra perspektiv som till exempel lyfter fram arbetet som en del av en människas sociala liv och arbetets betydelse för en individs identitet.

I propositionen ”*En arbetslöshetsersättning för arbete*” betonas det på den påverkan på arbetsmarknaden som arbetslöshetsersättningen har, enligt Moderaterna. En hög ersättning, menar Moderaterna, kan ses både på ett positivt och på ett negativt sätt. Positivt så till vida att en generösare ersättning främjar flexibilitet på arbetsmarknaden vid en kortare period av arbetslöshet, negativt då en alltför generös ersättning motverkar individens vilja att finna ett

²⁶ http://www.moderat.se/material/pdfiler/moderat_11799.pdf s. 23

arbete vid arbetslöshet.²⁷ Att som tidigare regeringar gjort, det vill säga erbjuda 80 procent av tidigare inkomst under en längre tid av arbetslösheten menar man ger alldeles för svaga incitament till arbete. De nya reglerna och ersättningsnivåerna ska således öka sysselsättningen. Moderaternas förslag är enligt nationalekonomiska teorier ett berättigat sätt att försöka främja människor till arbete. En stramare arbetslöshetsersättning ger enligt teorin starkare drivkraft till att arbeta. Enligt sökteorin är en arbetslös individ beredd att acceptera ett jobb som ger mer betalt än vad arbetslöshetsersättningen erbjuder. En låg arbetslöshetsersättning gör således att den arbetslöse accepterar ett jobb med lägre lön än vad han eller hon annars hade gjort. Det är på detta sätt som sysselsättningen kommer att öka. Ekonomerna Richard Layard, Stephen Nickell och Richard Jackman som tillsammans författat boken *Unemployment* delar in lediga tjänster som inte kräver någon högre utbildning i två typer av sektorer där det finns chans för arbetslösa att finna arbete. Till den primära sektorn räknas jobb som är attraktiva på grund av en fördelaktig lön och därför mer önskvärd bland de arbetslösa. Dessa jobb är dock få och mycket populära och har alltid många sökande vilket således leder till att dessa platser snabbt blir fyllda. Till den sekundära sektorn räknas jobb där lönen inte är lika fördelaktig som vid den primära. Tjänster som till exempel inom restaurangbranschen som servitris, halvtid inom detaljhandeln eller som städare räknas in i denna kategori.²⁸ Layard, Nickell och Jackman menar att sökbeteendet hos arbetslösa ändras beroende på vilka jobb som finns till förfogande på arbetsmarknaden, men också vilka incitament det finns till att acceptera ett jobberbjudande. Som exempel så föredras ett arbete i den primära sektorn bland de arbetslösa som inte har någon högre utbildning.²⁹ Dock kan detta tänkas gälla allmänt bland arbetslösa med högre utbildning också. Som jag skrev tidigare beror en individs acceptering av ett jobberbjudande, enligt sökteorin, på lönen och förutsättningarna att kunna fortsätta söka efter ett arbete om man till en början accepterar ett arbete med en lön under ens krav. Detta leder oss till frågan varför ett jobb i den primära sektorn föredras. Teorin säger att det kan vara för att det är svårare att hitta ett bättre betalt jobb medan man är anställd i den sekundära sektorn, än om man är arbetslös och kan således söka för att hitta ett jobb som passar ens krav. I det empiriska materialet fokuseras arbetets värde nästintill alltid på lönen. I detta fall finns det dock också andra krav, men som jag inte kommer att behandla utförligt här eftersom dessa aspekter inte fokuseras i materialet. Dessa är till exempel kompetenskrav och geografiskt läge. Således kan det alltså vara mer önskvärt att vara arbetslös i detta fall då sökandet efter ett arbete som samtidigt motsvarar ens krav är tidskrävande. Därmed går det att tala om lönen som en viktig nodalpunkt i arbetsdiskursen, då andra definitioner av vad som är viktigt med ett arbete kommer i skymundan och således undermineras i diskursen. Eftersom en individ strävar efter att hitta ett jobb som motsvarar sina krav kan man föredra att vara arbetslös istället för att acceptera ett jobb i den sekundära sektorn. Incitamenten att acceptera ett jobb i den sekundära sektorn blir då beroende av hur hög lönen är där, vilket också

²⁷ Proposition 2006/07:15, s.17 2007-04-01

²⁸ Richard Layard, Stephen Nickell & Richard Jackman, *Unemployment*, (New York, 1997) s. 42

²⁹ Ibid. s. 42

kan sägas vara reservationslönen. Layard, Nickell och Jackman menar vidare att det finns de som både är ofrivilligt och frivilligt arbetslösa. Dessa är de individer som vill jobba i den så kallade primära sektorn med den lön som erbjuds där, men som ännu inte har lyckats hitta ett passande jobb. Samtidigt är dessa individer inte villiga att jobba i den sekundära sektorn på grund av den lön som erbjuds där.³⁰ Det Moderaterna gör genom att sänka arbetslöshetsersättningen är att öka incitamenten att acceptera ett jobberbjudande även under en individs ursprungliga lönekrav. Om jag lånar Layard, Nickell och Jackmans begrepp betyder det att moderaterna vill få arbetslösa att snabbt acceptera jobberbjudanden i den sekundära sektorn och inte vänta på att bättre erbjudanden ska finnas till hands. En sänkning av ersättningsnivåerna i arbetslöshetsersättningen innebär således också att reservationslönen sänks. Detta ska enligt teorin minska arbetslösheten. Det går att säga att den arbetslöse i detta fall konstrueras som att denne alltid har ett val. Enligt Moderaterna står detta val mellan att arbeta och att inte göra det, det vill säga att välja arbetslöshet. För att se till att detta val blir lätt använder sig moderaterna av metoden att sänka ersättningen från arbetslöshetskassan för att på detta sätt öka incitamenten till att alltid välja arbete framför arbetslöshet oavsett omständigheterna.

Genom en sänkning av ersättningarna blir det svårare för arbetstagare att kräva högre löner på samma sätt som när arbetslöshetsersättningen är hög. Detta kan vi se om vi tittar på *figur 1*, jämviktsarbetslöshetens bestämning, i avsnittet Jämviktsarbetslöshet ovan. Vid hög arbetslöshetsersättning tar individer större risker vilket leder till en högre reallön men också oundvikligen till högre arbetslöshet i samhället. Det går att säga att reallönerna ökar om det inte finns tillräckligt med arbetskraft till förfogande på arbetsmarknaden. Företagen gör då sitt bästa för att locka de bästa arbetarna med hög lön som morot, medan facken bidrar till att pressa upp lönerna. Men om de arbetslösa intensifierar sitt sökbeteende blir utbudet av arbetskraft en annan för företagen. Företagen hittar lättare nya individer som de kan anställa och kampen om de jobb som finns blir hårdare. Detta gör att det blir svårt att pressa lönerna uppåt.³¹ Vid låg ersättning blir kraven på högre lön däremot mer återhållsamma. Risken att förlora sitt jobb till någon som inte kräver en lika hög lön blir då stor. En sänkning av arbetslöshetskassan leder således till att reallönerna sänks. Dock menar Layard, Nickell och Jackman att det inte beror på reallönens nivå hur hög arbetslösheten är utan det är den lön som är önskvärd att ha när man som arbetslös går in i ett arbete som är för hög och gör att arbetslösheten inte minskar.³² Det går också att säga att ju intensivare arbetslösa söker efter ett arbete desto lägre kan arbetslösheten antas bli eftersom reallönerna sänks.³³ Enligt det sista påståendet kan det låta som att det alltid är så att så länge en arbetslös individ söker efter ett arbete så kommer det att finnas ett ledigt arbete som motsvarar ens krav. Således går det att se detta som att Moderaterna med sin syn på bland annat arbetslöshetsersättningen konstruerar bilden av arbetsmarknaden som om det alltid finns arbeten

³⁰ Layard, Nickell & Jackman s. 43

³¹ Ibid. s. 34

³² Ibid. s. 19

³³ Ibid. s. 41

lediga för den som vill arbeta. Den som är arbetslös behöver bara vilja anstränga sig mer i sitt sökande efter ett arbete. Ju högre sökintensitet desto mer troligt är det att individen finner ett arbete som också motsvarar dennes kompetens och även andra krav som denne kan tänkas ha.

Vad innebär det då att både reservationslönen och reallönerna blir lägre? Om denna sänkning av ersättningen leder till lägre löner påminner dessa förslag om den åtstramning i ekonomin som den neoklassiska synen förespråkar.³⁴ En lägre reservationslön innebär att fler i arbetskraften måste göra sig beredda på att ta ett arbete i låglöneyrken för att kunna klara av sin vardag. Samtidigt kan man också vänta sig att reallönen sjunker. I sin tur hoppas Moderaterna således att det leder till ökad lönsamhet för företagen och resulterar i en ekonomisk expansion med minskad arbetslöshet som följd. Men detta kommer att bli till priset av att det bildas fler och fler låglöneyrken. Det finns inte många jobb som ska tillsättas som är välbetalda och samtidigt har låga krav på till exempel utbildning. De som är anställda vid låglöneyrkena kommer inte att kräva någon löneökning på grund av rädsla att förlora sitt arbete och sin inkomst. Detta leder till att skillnaderna i inkomst mellan låglöneyrkena och andra yrken i framtiden kan bli större och större. Det går att säga att denna syn på och förhållningssätt till arbetsmarknaden och de ekonomiska aspekterna konstruerar en form av arbetare som måste anpassa sig mer och mer till arbetsgivarens krav. Det blir svårare för arbetaren att exempelvis kräva högre lön vilket på ett sätt ger arbetsgivaren möjligheterna att välja och vraka bland individer och ersätta snabbt de som kräver mer. På detta sätt kommer lönekostnaderna att hållas nere för att generera bäst avkastning. Arbetaren blir utifrån denna syn en slags mängdvara och lätt utbytbar. I och med att arbetslöshetsersättningen sänks ges det också ett tecken till arbetslösa att acceptera ett arbete med låg lön.

Något som är genomgående i det empiriska materialet är att det i många fall refereras till individer utan arbete som arbetslösa och inte exempelvis begreppet arbetssökande. Redan genom att bara använda begreppet arbetslös visar det på en mer grundläggande syn att alla individer utan arbete inte väljer att arbeta eller att söka efter ett arbete tillräckligt frekvent. Denna syn påbyggs ännu mer när det har förslagits nya förändringar av arbetslöshetsförsäkringen som föreslår avskaffandet av rätten att begränsa sitt sökande efter ett arbete till lämpliga yrken och i sitt geografiska närområde under de 100 första dagarna av sin arbetslöshetsersättning.³⁵ Enligt Layard, Nickell och Jackman så kan man öka sökbeteendet hos arbetslösa genom att sätta upp just sådana regler för jobbsökande och jobbaccepterande.³⁶ Det är just detta som Moderaterna i detta fall gör: åtstramning av arbetslöshetsersättningen kombinerat med hårdare regler gällande sökintensitet ska således bidra till en bättre situation på arbetsmarknaden. Detta betyder med andra ord också att när en individ förlorat sitt arbete måste han eller hon vara beredd att både byta yrkesbana och vara redo att flytta för att kunna ta del av sin arbetslöshetsersättning.

³⁴ Arbetsmarknadsstyrelsen, *Arbetsmarknadspolitik i förändring*, (Stockholm, 1995) s. 29

³⁵ <http://www.regeringen.se/sb/d/8941> 2007-04-01

³⁶ Layard, Nickell & Jackman, s. 216

Arbetslöshetskassans egenfinansiering: orsak och möjliga konsekvenser

Om vi går tillbaka till ett av de andra förslagen till ändringar i arbetslöshetsförsäkringen, nämligen förslagen om egenfinansiering av försäkringen, ser vi att förslaget innebär en högre avgift för dem som har ett arbete till arbetslöshetskassorna. Denna höjning av finansieringsavgiften är viktigt för att öka försäkringsmässigheten i arbetslöshetsförsäkringen så att den enskilde individen i allt större utsträckning är med och betalar vad Sveriges arbetslöshet idag kostar anser Moderaterna.³⁷ Denna höjning gäller emellertid inte de personer som är arbetslösa. En högre avgift innebär dock mer än bara en egenfinansierad arbetslöshetskassa. En högre avgift slår hårt mot till exempel låginkomsttagare, även om Moderaterna i samband med dessa förslag samtidigt lanserade planer på skattesänkningar för dessa grupper vilket jag behandlar senare i analysen. En stor nackdel med denna höjning är att fler och fler bestämt sig för att lämna arbetslöshetskassan och/eller facket de varit medlemmar i. En höjning av avgiften samtidigt som ersättningen sänks och tuffare arbetsvillkor för kvalificering till arbetslöshetskassan kan leda till att exempelvis ungdomar som precis ska träda in i arbetslivet finner det mindre lönsamt att teckna denna typ av försäkring. Vid en högre arbetslöshetsersättning är det mer attraktivt att skaffa sig ett arbete för att därigenom kvalificera sig för ersättning i framtiden om man blir arbetslös.³⁸ En hög arbetslöshetsersättning blir i detta fall ett incitament för att skaffa ett jobb, tvärtemot Moderaternas betraktelsesätt. Om ersättningen anses vara för låg kan således ungdomar anse att det inte är värt att gå med i arbetslöshetskassan och betala avgiften varje månad. Dock finns det idéer från Moderaterna som ska hjälpa till med att få bukt med denna typ av problem och stoppa flykten från arbetslöshetskassan. Arbetslöshetsförsäkringen är tänkt att så småningom bli obligatorisk. Moderaterna anser att alla som förvärvsarbetar bör omfattas av försäkringen, vilket inte är fallet idag. Det är många som står utanför arbetslöshetskassan för tillfället och tanken är att alla som uppfyller det så kallade arbetsvillkoret ska vara med och vara berättigade till arbetslöshetsersättning samtidigt som de är med och delar kostnaderna av dessa.³⁹ Som jag nämnde tidigare kan en åtstramning av arbetslöshetskassan, genom att göra den dyrare att vara med i och genom att sänka ersättningarna, få individer att lämna arbetslöshetskassan. Den kan också locka bort medlemmar ur facken, vilket kan leda till svagare kollektivavtal på arbetsmarknaden. Den solidariska lönepolitiken som först av facken i Sverige försvagas och vi kan komma att få se ojämna lönebildningar i framtiden.⁴⁰ I slutändan kan det leda till större klyftor i samhället speciellt då det visar sig att kvinnor och invandrare, till följd av bland annat diskriminering, i allmänhet har lägre lön än *normen*.⁴¹ Detta kan ske trots samma utbildning och

³⁷ <http://www.regeringen.se/sb/d/8017>, 2007-04-01

³⁸ Björklund, Edin, Holmlund & Wadensjö, s. 311

³⁹ <http://www.regeringen.se/sb/d/2623/a/14446>, 2007-04-01

⁴⁰ Arbetsmarknadsstyrelsen, s. 27

⁴¹ Ibid. s. 26

arbetslivserfarenhet. I en arbetsmarknad utan starkt inflytande från facken kan löneskillnaderna antas öka mer och mer. Bortsett från diskriminering kan också arbetsgivaren medvetet eller omedvetet favorisera en grupp som står denne nära. Denna typ av företeelse benämns ibland för nepotism.⁴² Detta gör till exempel att det går att anta att de bra betalda jobben stannar inom en samhällsklass medan låglönearbeten generellt ockuperas av en annan klass vilket skulle kunna betyda en ökning av klyftorna i Sverige. Detta kan tolkas så att det krävs att man är del av ett socialt nätverk utöver den formella kompetens, humankapital enligt nationalekonomiska teorier, som behövs för ett jobb. Chris Tilly och Charles Tilly menar att diskriminering på arbetsmarknaden också beror på att arbetsgivarna föredrar vissa grupper före andra beroende både på deras egen syn och en övertygelse om vad exempelvis kunder eller leverantörer som kommer i kontakt med de anställda tycker om företaget och de anställda.⁴³ Lyckas man, som arbetslös och exempelvis en del av en exkluderad minoritet få ett jobb återstår fortfarande andra hinder. Som exempel tar Tilly och Tilly upp kollegors motvilja att arbeta med exempelvis kvinnor eller invandrare. Grupper som inte är välkomna av sina arbetskamrater tenderar att försvinna snabbt från arbetet.⁴⁴ Diskriminering och nepotism förklarar i sig varför det finns vissa grupper som berörs mer av arbetslöshet än andra. Dessa visar att individen inte är en isolerad ö som till exempel humankapitalteorin förklarar det. Denna teori fokuserar på individen och dennes humankapital för att förklara varför vissa har lättare att exempelvis få bra jobberbjudanden eller förhandla till sig en bra lön. Förslagen och ändringarna av arbetslöshetsförsäkringen har en tydlig bas i humankapitalteorin. Det handlar i stora delar om individen som bas och dennes egen strävan att få ett arbete. I avhandlingen *En ekonomisk människa* menar Malin Löfstedt att den ekonomiske individen alltid försöker maximera den egna nyttan. Detta antagande framställer individen som isolerad och som en person som inte kan jämföra sina arbetslivserfarenheter och val med andra individer.⁴⁵ Men teorin tar exempelvis inte upp en individs kontakt med det övriga samhället och den betydelse detta har för alla aspekter av ens liv utan koncentrerar sig på synen av samhället som en samling individer. Vidare menar Löfstedt att det ”faktiskt existerar sociala sammanhang som inte bara grundar sig på individuella handlingar”.⁴⁶ Det räcker således inte med ett starkt humankapital utan det sociala kapitalet är också mycket viktigt i sökandet efter ett arbete. De relationer och kontakter en individ har kan lättare hjälpa honom eller henne till attraktiva jobberbjudanden som är i linje med till exempel ens kompetens. Ett begrepp som är nära sammankopplat med begreppet socialt kapital är socialt nätverk. Sociala nätverk kan också benämnas som informella nätverk. En individs sociala nätverk har visat sig vara ytterst viktigt när en individ är på jakt efter ett jobb. Utan kontakter kan det vara svårt att skaffa ett arbete, vilket

⁴² Alireza Behtoui, *Invandrare på den svenska arbetsmarknaden: en delrapport från LO-projektet Ökad sysselsättning* (Stockholm, 1998) kapitel 1

⁴³ Chris Tilly & Charles Tilly, “Capitalist Work and Labour Markets” i Richard Swedberg red., *The handbook of economic sociology*, (New York, 2005), s. 300

⁴⁴ Ibid. s. 301

⁴⁵ Malin Löfstedt, *En ekonomisk människa*, (Uppsala, 2002), s. 64

⁴⁶ Ibid. s. 77

även bekräftas av olika undersökningar som visat att cirka 70 procent av alla tjänster tillsätts genom informella nätverk.⁴⁷ De kontakter det gäller kan vara bekanta till individen på eller utanför företaget i fråga eller direktkontakt med arbetsgivaren. Således går det att säga att ju mer utvecklat socialt nätverk en individ har desto större är chanserna för denna individ att finna ett jobb. Det bör också tänkas på att människan inte heller alltid är nyttomaximerande vad gäller exempelvis lönen, utan ser också till andra aspekter. En person som blivit friställd från sitt arbete behöver kanske tid att ställa om och kunna komma tillbaka till arbetsmarknaden på bästa sätt.

Skatteavdrag och försörjningsval

Förutom förändringarna av arbetslöshetskassan har det också presenterats andra förslag från Moderaternas sida som rör arbetsmarknaden. De menar att man måste se på förslagen om arbetslöshetskassan i ett större sammanhang som alla kommer att bidra till att öka incitamenten att arbeta för de arbetslösa. I citatet nedan visas det hur det är tänkt att fungera:

Reformen omfattar också skattesystemet, och förslagen ska ses som en helhet. Ett tydligt exempel på detta är förslaget med jobbskatteavdraget, som införs efter årsskiftet. Avdraget ska göra det fördelaktigt att gå från bidrag till arbete. Genom sin konstruktion gynnar det särskilt den som jobbar deltid och har lägre lön.⁴⁸

Citatet väddar till att inte bara rikta koncentrationen på ändringarna i arbetslöshetsersättningen utan också ta med i beräkningarna de skattesänkningar som möjliggör mer pengar efter skatt för den som arbetar. Inkomstskattesänkningen för låg- och medelinkomsttagare är en del av Moderaternas tankar och idéer för att göra det mer lönsamt att arbeta. Denna skattesänkning, det så kallade jobbskatteavdraget, riktar sig till de grupper som kan antas behöva det mest och som finansminister Anders Borg uttryckt det ”tydligt gör det lönsamt för låg- och medelinkomsttagare att välja arbete före bidragsförsörjning”⁴⁹. Återigen kommer den syn på den arbetslöse som att denne gör ett aktivt val mellan att arbeta eller att vara arbetslös och därmed välja bidragsförsörjning. Genom att göra det mer lönsamt att arbeta ska den arbetslöse välja bort bidraget. Den återkommande användningen av begreppet val i det empiriska materialet medför således att begreppet kan ses som en nodalpunkt i moderaternas arbetsmarknadsdiskurs. Begreppet används kontinuerligt när det skrivs om arbete och bidrag. De två senaste citaten ovan visar en konstruering av den arbetslöse som att denne har ett val att göra. Som det är nu menar

⁴⁷Ingrid Jonasson, *Vägar till arbete för invandrare*, (Stockholm, 1998) s. 42 & Mats Klingvall, ”Företagens rekryteringsmetoder – hur arbetslösa får jobb” i *Arbetsmarknad och arbetsliv*, 1998 nr 4 s. 294

⁴⁸<http://www.regeringen.se/sb/d/8012/a/72468> 2007-04-01

⁴⁹[http://www.moderat.se/\(S\(fgungsz45nsjncbrlnkamilz4\)\)/artikel.aspx?webbid=1&menyid=5&artikelid=24493](http://www.moderat.se/(S(fgungsz45nsjncbrlnkamilz4))/artikel.aspx?webbid=1&menyid=5&artikelid=24493), 2006-04-10

Moderaterna att vissa individer väljer bidraget framför arbete på grund av ersättningens utformning. Med andra ord konstrueras den arbetslöse som en person som aktivt väljer att vara arbetslös. Den arbetslöse tillskrivs också tillhöra en speciell klass när det i citatet ovan talas om låg- och medelinkomsttagare och att det är dessa som måste göra valet att arbeta. Med andra ord går det att säga att det Anders Borg gör genom att säga detta är att en arbetslös definieras och konstrueras som låginkomsttagare. Denna konstruktion leder till en allmän föreställning om att en arbetslös ska vara beredd att acceptera ett arbete som har en låg inkomst. Detta kan anses vara i linje med humankapitalteorin där grupper och individer som är arbetslösa förklaras som individer vilka kanske saknar en eller flera kvalifikationer för att kunna få ett arbete. Dessa grupper anses i teorin befinna sig bland låginkomsttagarna.⁵⁰ I samma citat nämns också bidragsförsörjning, vilket som jag skrivit tidigare bygger vidare på idén att arbetslösa är nöjda med sin situation och väljer att försörja sig genom exempelvis arbetslöshetsersättningen. Att använda begreppet försörjning i detta sammanhang leder till ett misstänkliggörande av arbetslösa som Moderaterna menar har gjort valet att försörja sig på arbetslöshetsersättningen. En ersättning som egentligen är utformat för att vara en omställningsförsäkring mellan två arbeten. Således blir begreppet försörjning en nodalpunkt i en arbetslöshetsdiskurs.

Detta skatteavdrag, som alltså var tänkt att gynna låginkomsttagare och därmed ett försök att locka fler till arbete hamnade i konflikt bland annat med höjningen av avgiften till arbetslöshetskassan och andra avgifter. Istället för att avdraget hamnar i fickan hos arbetaren går dessa pengar i allt högre grad till finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen. Således går det att dra slutsatsen att lönerna för låginkomsttagarna inte nämnvärt blivit högre i och med den höjda avgiften samtidigt som skyddet, det vill säga försäkringen mot arbetslöshet och därmed förlorad inkomst, blivit svagare ur ekonomiskt synvinkel. Argumentet från Moderaternas sida, att jobbskatteavdraget skulle göra det mer lönsamt att arbeta, blir överspelat. Kvar blir de sänkta arbetslöshetsersättningarna som kommer att leda till mindre pengar för dem som råkat ut för arbetslöshet. När Moderaterna pratar om att det ska löna sig att arbeta och om att ”det måste bli skillnad mellan att arbeta och att inte göra det”⁵¹ så menas det klart och tydligt att det är på bidragsdelen som det ska tas ifrån för att göra det mer lönsamt att arbeta. Utifrån förra citatet går det samtidigt att tolka detta som att det är lönsamt att inte arbeta, och att det därför måste göras ändringar i till exempel arbetslöshetsersättningen. Detta resonemang är återkommande i det empiriska materialet vilket även nedanstående citat indikerar:

För många människor lönar sig arbete dåligt jämfört med försörjning genom olika former av bidrag. För dem som arbetar måste arbetet löna sig, men många upplever att de inte får så mycket tillbaka.⁵²

⁵⁰ Björklund, Edin, Holmlund & Wadensjö, s. 231f

⁵¹ [http://www.moderat.se/\(S\(zvzcdd55z5mgukbmbh1nruay\)\)/material/pdfiler/moderat_10789.pdf](http://www.moderat.se/(S(zvzcdd55z5mgukbmbh1nruay))/material/pdfiler/moderat_10789.pdf), 2007-03-10

⁵² http://www.moderat.se/material/pdfiler/moderat_11799.pdf, 2006-03-10

I citatet ovan fortsätter samma resonemang om hur arbetet ska löna sig. Men denna gång antyds det att många väljer att leva på bidraget eftersom skillnaderna mellan att ha ett jobb och leva på bidrag inte är nämnvärda. På detta sätt misstänkliggörs inte bara arbetslösa utan också till stor del sjukskrivna och förtidspensionärer. I slutändan handlar det också om att arbete i denna syn bara är ett sätt att få ut en lön. Genom att göra det svårare för arbetslösa och sjukskrivna att få bidrag och försäkring dras slutsatserna att fler kommer att arbeta. Men ett arbete betyder mer än bara lönen. På detta sätt fortsätter Moderaterna konstruera bilden av arbetaren utifrån en syn som vilar på att arbetaren egentligen inte vill arbeta. Om arbetaren kan leva drägligt på bidrag, utan att behöva arbeta, tar arbetaren detta aktiva val att inte arbeta. Vid hög ersättning antas individen bli passiv och nöjd med sin ekonomiska situation. Detta medför att Moderaterna på ett sätt konstruerar bilden av den arbetslöse som ansvarig för sin fortlöpande arbetslöshet. Också här blir lönen överordnad andra aspekter när det gäller arbete, vilket gör att exempelvis sociala aspekter som ett arbete medför undermineras. I Moderaternas arbetsmarknadsdiskurs har antagonismen övergått till en hegemoni i den mening att lönen kommit att stå som överordnad andra betydelser av arbete som till exempel sociala och psykologiska. I denna arbetsmarknadsdiskurs konstrueras också en föreställning om att det alltid finns lediga arbeten för en arbetslös att få i och med den återkommande tanken att den arbetslöse alltid gör ett val. Synen som förmedlas till andra är att arbetslösa gör ett val mellan att arbeta och att inte göra det, att arbetslösa inte accepterar de jobberbjudanden som finns och väljer att leva på bidrag istället för att arbeta. På detta sätt antyds det också att den arbetslöse har ett helt eget ansvar för sin jobbsituation. Detta kan ses som att det förmedlas en stigmatiserande bild av den arbetslöse till samhället i övrigt på grund av dennes arbetslöshet. Som arbetslös är man redan i en utsatt situation och att ytterligare skuldbelägga kommer inte att göra situationen bättre utan snarare sämre.

Noggrannare kontrollering och konstrueringen av sjuk- och förtidspensionärer

Det finns också andra förslag som förespråkar ett allt hårdare tag mot det som kallas fuskare, vilket betyder hårdare kontroll ”av att den arbetslöse står till arbetsmarknadens förfogande”⁵³. Enligt en artikel i *Dagens Nyheter* ska det också, anser finansminister Anders Borg, att det ska vara möjligt att utfärda böter till arbetslösa som inte aktivt söker efter ett jobb.⁵⁴ Detta hjälper ytterligare till att förstärka en negativ syn på den arbetslöse som hela tiden måste uppmuntras och drivas till att söka arbete, för om detta inte görs så kommer den arbetslöse inte att anstränga sig tillräckligt. Detta gäller också den stora andel långtidssjukskrivna och förtidspensionärer som i allt större utsträckning i det empiriska materialet betraktas som en grupp som måste kontrolleras

⁵³ <http://www.regeringen.se/sb/d/2623/a/14446> 2007-04-01

⁵⁴ <http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=588158> 2007-04-10

noggrannare, med till exempel krav på sjukintyg redan från första sjukdagen.⁵⁵ Det talas även här om att det ska löna sig bättre för förtidspensionärer och sjukskrivna att gå tillbaka till ett arbete. I citatet nedan beskrivs förslagen som ska få arbete för sjukskrivna att löna sig bättre:

För en förtidspensionär som börjar jobba halvtid kan det handla om en förbättring på i storleksordningen 1 500 kronor per månad, vilket innebär att den ekonomiska vinsten av att arbeta i praktiken nästan fördubblas. För en förtidspensionär som börjar jobba 75 procent kan vinsten av att börja jobba bli 5 000 kronor i månaden i stället för 2 800 kronor.⁵⁶

Citatet visar på en konstruering av förtidspensionärer där det antyds att de kan göra valet att börja arbeta igen. I likhet med arbetslösa definieras förtidspensionärer således också som individer som har ett val att göra mellan att arbeta eller att inte arbeta och därmed gör valet att inte arbeta. Vidare fokuseras det även här på pengarnas betydelse, eller rättare sagt den belöning som väntar en förtidspensionär som återvänder till arbete. I citatet nämns att den ekonomiska vinsten av att arbeta nästan fördubblas för den som idag är förtidspensionerad. I sig leder detta till en konstruering av förtidspensionärer som vilar på en föreställning om val, samt en uppfattning om att pengar är den främsta orsaken till att de för tillfället står utanför arbetsmarknaden. De bakomliggande faktorerna som föranlett förtidspensioneringen bortses det således ifrån och resonemangen i det empiriska materialet grundar sig kontinuerligt på den ekonomiska betydelsen. Konstrueringen av förtidspensionärer, vilka gör ett aktivt val grundat på de ekonomiska ersättningsnivåerna, förstärks därmed ytterligare. I likhet med arbetslösa vilar utanförskapet från arbetsmarknaden enbart på ekonomiska premisser, genom att förbättra marginalerna för arbete ska förtidspensionärer således komma tillbaka till arbetsmarknaden.

Citatet nedan exemplifierar hur Moderaterna fortsätter denna konstruering av förtidspensionärer som individer vilka gör val, där den ekonomiska aspekten är betydande:

Vi vet att många har förtidspensionerats trots att de har en förmåga och en vilja att arbeta. Förtidspensionärer som vill återgå till arbete får i dag emellertid en mycket ringa ekonomisk belöning.⁵⁷

Förutom att citatet konstruerar förtidspension som någonting en individ har valt, menas det även att dessa kan arbeta och bör därmed motiveras till detta genom att öka skillnaden mellan pension och arbete. Citatet indikerar även att förtidspensionärer vill arbeta men att skillnaden mellan att vara pensionerad och att arbeta är för liten ur en ekonomisk synpunkt, vilket leder till att man väljer att inte arbeta. Någonting som kontinuerligt förbises i det empiriska materialet är det faktum att individer kan förtidspensioneras eller sjukskrivas av andra anledningar än den

⁵⁵ [http://www.moderat.se/\(S\(zvzcdd55z5mgukbmhb1nruay\)\)/faq.aspx?faqid=206](http://www.moderat.se/(S(zvzcdd55z5mgukbmhb1nruay))/faq.aspx?faqid=206) 2007-05-09

⁵⁶ <http://www.moderat.se/artikel.aspx?artikelid=27134&menyid=7&webbid=1> 2007-05-09

⁵⁷ <http://www.moderat.se/artikel.aspx?artikelid=27134&menyid=7&webbid=1> 2007-05-09

ersättning de får ut från försäkringskassan. Detta medverkar således till att den ekonomiska aspekten vinner företräde i arbetardiskursen framför andra aspekter. Som tidigare indikerats konstrueras arbetslösa och förtidspensionärer i det empiriska materialet ofta under liknande premisser:

Det finns skäl att i det sammanhanget överväga olika förslag som underlättar återgången till arbetsmarknaden inte minst för långtidsarbetslösa, långtidssjukskrivna och förtidspensionerade.⁵⁸

Genom att Moderaterna benämner arbetslösa, sjukskrivna och förtidspensionärer och således ger dem liknande egenskaper förmedlas vidare en syn till samhället att de har liknande förutsättningar för att komma tillbaka till arbetsmarknaden. Detta kan tolkas som att det bygger på ett misstänkliggörande av sjukskrivna och förtidspensionerade, att dessa individer dragit sig tillbaka från arbetsmarknaden självmant och ska motiveras att komma tillbaka eftersom de är fullt kapabla att göra det. På detta sätt förstärks stigmatiseringen av dessa individer och leder till en uppfattning att dessa både kan och ska tillbaka till ett arbete.

Avslutande diskussion

De förändringar som redan har genomförts och andra som fortfarande presenterats som förslag till förändringar av arbetsmarknadspolitiken får anses vara en del av en ny övergripande arbetsmarknadsdiskurs influerad av nyliberala strömmar. För att kunna bryta den tidigare socialdemokratiskt dominerade arbetsmarknadspolitiken genomförs, som jag tagit upp i denna studie, en del ändringar av regler och ersättningsnivåer. Det empiriska materialet rör sig inom tre diskurser. Dessa tre diskurser, arbetardiskursen, arbetslösdiskursen och diskursen rörande arbetslöshetsförsäkringen, kan därmed ses som byggstenar till en mer övergripande moderat diskurs gällande arbetsmarknaden. Under parollen att det ska löna sig att arbeta samlas merparten av de förändringar och förslag som rör arbetsmarknaden. Det är under detta som det förmedlas en syn på arbetslösa men också förtidspensionärer som mestadels handlar om valet att arbeta. En individ som är arbetslös eller exempelvis förtidspensionerad framställs i materialet som någon som har gjort ett val att inte arbeta och därför måste de ekonomiska incitamenten öka för att de ska omvärdera sitt val och börja arbeta igen. I dessa tre diskurser definieras begrepp som lön, åtstramning och försörjning alla på liknande sätt i materialet. Begreppens betydelse i diskurserna går att tolka som att det uppstått en hegemoni gällande dessa frågor i de specifika diskurserna. Det är på detta sätt som arbetslösa ska tillbaka till arbete, det vill säga genom en åtstramning av ersättningarna, genom att öka betydelsen av lönen för ett arbete samt genom att ta bort de antagna försörjningsmöjligheterna. Dessa förändringar påverkar också de som har ett arbete,

⁵⁸ <http://www.moderat.se/artikel.aspx?artikelid=27134&menyid=7&webbid=1> 2007-05-09

bland annat i och med de höjda arbetslöshetskasseavgifterna, men också att det inte längre anses vara värt att vara medlem i en arbetslöshetskassa.

Enligt Moderaterna är ändringarna i arbetslöshetsersättningen ett sätt att göra om denna så att den mer liknar en omställningsförsäkring. Den ska främja flexibilitet på arbetsmarknaden genom att erbjuda ett tillfälligt skydd för den som är mellan två arbeten. Men som omställningsförsäkring borde den ge chansen till den arbetslöse att hitta exempelvis ett likvärdigt arbete som man blivit friställd från eller ett arbete som motsvarar ens kompetens och geografiskt läge. De nya reglerna och ersättningarna stämmer inte alltid överens med den bild av arbetslöshetsförsäkringen som målas upp. Du ska som arbetslös numera direkt vara beredd att acceptera både ett byte av yrkesbana och hemort. Åtstramningarna i kombination med argumentet att arbetslöshetsförsäkringen ska bidra till individen att känna sig trygg drar inte alltid jämnt. Det är inte alltid som en individ lyckas hitta ett arbete så snabbt som han eller hon önskar och då ersättningarna blir lägre allteftersom leder det till att arbetslöshetskassan inte upplevs som något tryggt. Genom ändringarna i försäkringen tar Moderaterna bort de antagna försörjningsmöjligheterna för arbetslösa. Det har tidigare lönat sig allt för mycket att vara arbetslös och de arbetslösa har varit nöjda med sin situation. Genom ändringarna ska incitamenten att söka mer intensivt efter ett arbete och börja arbeta igen öka och därigenom ska också arbetslösheten minska. De nya reglerna gör det också svårare att kvalificera sig till ersättning från arbetslöshetskassan. Detta ska således, enligt Moderaternas syn, göra det svårare för en person att bara välja arbete en kort period för att sedan kunna ta del och försörja sig på arbetslöshetsersättningen. Men exempelvis Layard, Nickell och Jackman skriver att det är ytterst få som väljer att sluta sina jobb självmant, utan antingen handlar det om uppsägning eller att ett arbete som bara pågått under en tillfällig period avslutats.⁵⁹ Med andra ord betyder detta att individer bara arbetar en kort period för att kunna ta del av ersättningarna inte alltid stämmer överens med verkligheten.

Enligt min tolkning verkar det finnas en övergripande idé om att en arbetslös oavsett bakgrund, utbildning och erfarenheter således ska acceptera att ta ett jobb både utanför hemorten och också ett jobb som inte är kvalifikationsmässigt i linje med dennes kompetens. Detta leder också till en syn där det indirekt antyds att det är de arbetslösas eget fel eller val att de inte har ett arbete. Det är inte bara att gå ut och skaffa sig ett jobb, de sociala aspekterna väger tungt idag och har gjort det även det senaste årtiondet. Humankapitalet som förklaring för varför vissa har svårare att komma in på arbetsmarknaden räcker inte alltid som förklaring. Det är också viktigt att förfoga över ett välutvecklat socialt nätverk, annars kan arbetsmarknaden många gånger upplevas som stängd för olika grupper i samhället och det blir således svårt att få tillträde till vissa delar av denna marknad. På samma sätt räcker det inte heller alltid genom att intensifiera sin sökning efter ett ledigt arbete så som söketeorin förordar. Om delar av arbetsmarknaden är stängd för vissa grupper på grund av exempelvis ett bristande socialt nätverk kommer således en intensifiering av sökandet inte automatiskt leda till ett jobberbjudande.

⁵⁹ Layard, Nickell & Jackman, s. 6f

Slutligen vill jag bara säga att min tanke med denna studie inte har varit att säga vad eller vilka sätt som är rätt eller fel. I första hand var min mening att kunna presentera en annan syn på Moderaternas förslag samtidigt som jag gav en kritisk syn på de förändringar som har gjorts i exempelvis arbetslöshetsersättningen. Synen på de arbetslösa, och till stor del även synen på förtidspensionärer, får inte domineras av en föreställning som säger att de är nöjda med sin situation. En syn som går ut på att de måste uppmuntras och drivas till ett arbete genom en stramare ekonomisk ersättning, annars väljer de att inte arbeta. Om denna syn blir den dominerade kan det leda till att arbetslösa och förtidspensionärer ytterligare stigmatiseras och misstron mot dessa kan öka bland de övriga i samhället.

Referenser

Tryckta källor

- Arbetsmarknadsstyrelsen, (1995) *Arbetsmarknadspolitik i förändring*, Stockholm, Fritze.
- Behtoui, Alireza, (1999) *Invandrare på den svenska arbetsmarknaden: en delrapport från LO-projektet Ökad sysselsättning*, Stockholm, Enskede Offset.
- Bourdieu Pierre, (1986) *The forms of capital*, i Richardson John, *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, Westport, Greenwood Press.
- Björklund, Anders, Edin, Per-Anders, Holmlund, Bertil & Wadensjö, Eskil, (2006) *Arbetsmarknaden*, Stockholm, SNS Förlag.
- Jonasson, Ingrid, (1998) *Vägar till arbete för invandrare*, Stockholm, Svenska Kommunförbundet.
- Klingvall, Mats, (1998) *Företagens rekryteringsmetoder – hur arbetslösa får jobb i Arbetsmarknad och arbetsliv*, nr 4.
- Layard, Richard, Nickell, Stephen & Jackman, Richard, (1997) *Unemployment*, New York, Oxford University Press.
- Löfstedt, Malin, (2002) *En ekonomisk människa*, Uppsala, Universitetstryckeriet Ekonomikum.
- Tilly, Chris & Tilly, Charles, (2005) *Capitalist Work and Labour Markets* i Swedberg Richard red. *The handbook of economic sociology*, New York, Princeton University Press.
- Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, (2000) *Diskursanalys som teori och metod*, Lund, Studentlitteratur.

Offentligt tryck

Proposition 2006/07:15, *En arbetslöshetsförsäkring för arbete*, <http://www.regeringen.se>

Internet

- Broadly, Donald, *Sociologi och epistemologi*, PDF-version,
<http://www.skeptron.ilu.uu.se/broadly/sec/index.htm>
<http://www.dn.se/DNet/jsp/polopoly.jsp?a=588158>
<http://www.moderat.se>
http://www.moderat.se/material/pdffiler/moderat_11799.pdf
[http://www.moderat.se/\(S\(zvzcdd55z5mgukbmhb1nruay\)\)/faq.aspx?faqid=206](http://www.moderat.se/(S(zvzcdd55z5mgukbmhb1nruay))/faq.aspx?faqid=206)
[http://www.moderat.se/\(S\(lboid13ik14boxamzyndmea5\)\)/material/pdffiler/moderat_15975.pdf](http://www.moderat.se/(S(lboid13ik14boxamzyndmea5))/material/pdffiler/moderat_15975.pdf)

[http://www.moderat.se/\(S\(jgunsz45nsjncbrlnkamilz4\)\)/artikel.aspx?webbid=1&menyid=5&artikelid=24493](http://www.moderat.se/(S(jgunsz45nsjncbrlnkamilz4))/artikel.aspx?webbid=1&menyid=5&artikelid=24493)

<http://www.moderat.se/artikel.aspx?artikelid=27134&menyid=7&webbid=1>

<http://www.regeringen.se/sb/d/8017>

<http://www.regeringen.se/sb/d/8941>

<http://www.regeringen.se/sb/d/2623/a/14446>

<http://www.regeringen.se/sb/d/8012/a/72468>